

נייר עמדה בנושא

הצעת חוק שמירת הניקיון (תיקון - פיצויים לדוגמה), התשע"ב-2011

הרקע

חוק שמירת הניקיון התשד"מ-1984 קובע בסעיף 5א כי "הכותב, מצייר, משרטט או חורט על מקרקעין של זולתו, שלא כדין, או מדביק, תולה, מניח או קובע עליהם, שלא כדין, כל כתב, מודעה או שלט, רואים אותו, לענין סעיף 2, כמכלכל את רשות הרבים".

למרות חקיקה זו, התופעה של הדבקת מודעות מסוגים שונים על קירות בתים וחדרי מדרגות ממשיכה באין מפריע. זאת, משום שבדרך כלל הנזק לאדם הפרטי איננו גדול מספיק כדי לגרום לו להגיש בגינו תביעת נזיקין. לפיכך, מציע החוק להטיל קנס על בעל העסק שעבורו נתלתה המודעה, עד לגובה של אלף שקלים. בית המשפט בהטילו את הקנס ישקול את חומרת ההפרה של החוק ואת הצורך במניעתה.

הדילמה הערכית

הטלת עונש על מפרסמים מעלה דילמה מוסרית. מצד אחד, המפרסמים פולשים למרחב הפרטי של האדם וגורמים לו מטרד ונזק, ופעמים רבות הוא נדרש להשקיע זמן ומאמץ בהסרת הפרסומת. מאידך, החוק הזה עלול לפגוע בעסקים קטנים אשר מתקשים לפרסם בעיתונים ובאינטרנט, ופרסום בבתים הוא אחד הדרכים היחידות שיש להם להגיע לציבור לקוחותיהם.

מתוך הצורך באיזון בין הערכים הנ"ל, מאפשרת הצעת החוק הנוכחית להפיץ את החומר הפרסומי, ובלבד שהדבר ייעשה באופן שניתן להסירו בקלות, כגון על ידי מגנט או באמצעות הנחתו בתיבת דואר.

רבני צהר מבקשים לבחון את הצעת החוק מנקודת מבט יהודית.

"כופין על מידת סדום"

המבט היהודי מבוסס על מורשתו של אברהם אבינו אשר היה ידוע כאיש חסד ומכניס אורחים¹, בניגוד לאנשי סדום שדחו את השונה ללא שום סיבה מוצדקת ולמרות שהוא לא גרם להם שום נזק². בעקבות זאת, נקבע בהלכה היהודית הכלל "כופין על מידת סדום"³. לפי כלל זה, אל לו לאדם להתעקש ולעמוד על זכויותיו ולהתנגד לטובתו של חברו, כל זמן שהדבר איננו פוגע בו או מזיק לו.

בעקבות כך, נפסק להלכה, שבמצב בו אדם ממילא איננו מקפיד על נוכחות אנשים בחצרו⁴, הוא איננו יכול למנוע מהם שימושים ארעיים ובלתי מזיקים.

השולחן ערוך קובע⁵, שבעל חצר אינו יכול למחות באדם מלהציב בחצרו סולם קטן וארעי שניתן לסלקו בקלות. אולם, אם חברו מקבע את הסולם, אפילו במסמר קטן, ומשום כך יש טרחה בהסרתו, לבעל החצר יש זכות למנוע מכך.

נראה כי הבחנה זו מתאימה לזו המוצעת כעת בחוק. היינו, אין להתעקש ולמנוע הפצת חומר פרסומי אשר ניתן להסירו בקלות, כגון ניירות בתיבת הדואר, מגנטים על הדלתות וכד'. אך במידה שהפרסום גורם לטרחה ובזבוז

זמן לבעלי הבתים, כגון על ידי מדבקות שקשה להסירם, יש למנוע זאת ולהגן על זכויותיהם של בעלי הבתים לשמור על המרחב הפרטי.

יש לציין, כי לפי ההלכה היהודית גם במקרים בהם הפלישה למרחב הפרטי אסורה, כגון במצבים דלעיל בהם נגרמת טרחה לבעל החצר, אין לחייב את המפרסם העבריין לשלם אלא אם כן הוא גרם לנזק ממשי. כל זמן שלא הוכח נזק שכזה הרי זה בגדר "זה נהנה וזה לא חסר"⁶. עם זאת, ניתן לקנוס את המפרסמים כדי למנוע מהם לעשות זאת מלכתחילה.

לסיכום, עמדת רבני צהר היא כי יש למנוע הפצת חומר פרסומי באופן שגורם למטרד וטרחה לבעל הנכס. עם זאת, לא ניתן לחייב את המפרסם בתשלום על נזק, אך ניתן לקבוע קנס שירתיע מפרסמים מלעשות זאת.

¹ בראשית יח, א-ח

² שם יט, א-יא

³ תלמוד בבלי, בבא בתרא יב ע"ב, שולחן ערוך חושן משפט קנד, ג

⁴ סמ"ע, חושן משפט קנג, ל

⁵ חושן משפט קנג, יג על פי המשנה, בבא בתרא ג, ו

⁶ חושן משפט שסג, ו-ז